

1925-ben *Faragó Andor* Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok címmel újította fel a *Rátz László* által 1914-ben abbahagyott Középiskolai Matematikai Lapok szerkesztését és kiadását. A cím megváltoztatásának célja több volt a formális megkülönböztetethez képest, jól illeszkedett a *Klebsberg Kunó* kultuszminiszterségére jellemző, a realitást előtérbe helyező irányzatba. Másrészt a Lapok szakmai hátterét jelentő Társulat neve is akkor még Matematikai és Fizikai Társulat volt, kifejezve e két tudományág szoros kapcsolatát. Fennállásának másfél évtizede alatt a Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapokban több mint 700 fizika feladat és számos érdekes ismeretterjesztő cikk jelent meg, érdemes lesz egyszer részletesebben is feltárni Faragó Andornak a két világháború közötti középiskolai fizikaoktatást segítő, a tehetségek felkutatását és fejlesztését szolgáló tevékenységét. 1939-ben Faragó Andor rákényszerült a Lapok kiadásának beszüntetésére, és 1947-ig semmilyen formában nem jelent meg hasonló újság a tehetséges középiskolások számára.

1947-ben Szegeden *Soós Paula* középiskolai matematikatanár kezdett újra szerkeszteni és stencilezett formában terjeszteni egy középiskolai matematika feladatokat kitűző, hasonló célú kiadványt. Kezdeményezését felkarolta a szegedi egyetem fiatal matematikus kutatója, *Surányi János*. Ketten együtt a Társulat támogatását is megszerezték, amely ugyancsak Szegeden szerveződött újjá, a középiskolai oktatást lelkesen támogató *Kalmár László* matematika professzor tevékenysége nyomán. A fizikusok valamivel később, Budapesten kezdtek újjászerveződni, de az itteni egyetemi fizikusok sokkal inkább az ismeretterjesztés megszálottjai voltak, mint a középiskolai oktatásé. A különböző helyeken, más-más indítással szerveződő Társulat törvénytelenül bomlott ketté, így alakult meg a Bolyai János Matematikai és az Eötvös Loránd Fizikai Társulat. Nem csodálható, hogy amikor Surányi Jánosnak sikerült támogatást szereznie a Lapok újra történő kiadására, visszaálltak az Arany Dániel, majd Rátz László által használt Középiskolai Matematikai Lapok címre, és eltűnt a Lapokból a fizika.

1959-ben – fél évszázaddal ezelőtt – *Kunfalvi Rezsőben* és *Vermes Miklósban* erősödött fel legjobban az a kívánság, hogy jó lenne, ha újra megjelenhetne a fizika a Középiskolai Matematikai Lapokban. Ők ketten még egyetemista korukból ismerték egymást: annak idején évfolyamtársak voltak. Meglehetősen eltérő személyiségek, leginkább a fizika tanításának szeretete kötötte össze őket. Az egyetem elvégzése után Kunfalvi Vermes ajánlására került *Ortvay Rudolf* mellé az elméleti fizika tanszékre, Vermes pedig saját erejéből *Mikola Sándor* mellé a Fasori Evangélikus Gimnáziumba. Szenvedélyes fotósok, alpinisták, fizikatanárok voltak mindketten. A második világháború alatt és után is kapcsolatban maradtak egymással. 1959-ben Vermes már Csepelen tanított a Jedlik Ányos Gimnáziumban, Kunfalvi pedig Budán, a József Attila Gimnáziumban. Kunfalvinak voltak tehetségesebb tanítványai, Vermes viszont az Eötvös-versenyt szervezte és a Fizikai Társulat alelnöke volt. Kunfalvi javaslatára, Vermesnek és *Túri Zsuzsának*, a Fizikai Szemle szerkesztőjének aktív támogatásával sikerült a Fizikai Társulathoz kivívni a minisztériumban, hogy megindulhasson a Középiskolai Matematikai Lapok „fizikai rovata”. A Lapok kiadását ugyanis a minisztérium támogatta és felügyelte. (Így volt ez már Faragó Andor idején is, mindig szükség volt külső támogatóra.)

Szerencsés körülménynek mondhatjuk, hogy az az ember, akit a fizikai rovat főszerkesztőjének kért fel Kunfalvi tanár úr, éppen ebben az évben, 1959 tavaszán kapott félévető kutatási eredményeiért Kossuth-díjat. *Bodó Zalán* annak idején a Faragó Lapok szorgalmas és tehetséges megoldója volt, és 1938-ban meg is nyerte az Eötvös-versenyt (ami akkor matematika verseny volt). Villamosmérnöki diplomát szerzett a műegyetemen és 1947-ben már részt vett a holdradar kísérletben – *Bay Zoltán* csapatának legfiatalabb tagjaként.

Most hát szívesen segített a feladatok kitalálásában és a beérkező problematikusabb megoldások értékelésében. Hiába volt villamosmérnök, a mechanika feladatok voltak a kedvencei. Így volt ezzel a fizikai rovat feladatkitűző bizottságának többi tagja – nemcsak Vermes Miklós, de például a Rákóczi Gimnázium, majd az ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnáziumának tanára, *Holics László* is. Holics László eleinte helyet is adott a bizottságnak, amely felváltva ülésezett hol Holics László, hol Kunfalvi Rezső lakásán.

1959-től 1965-ig aktív középiskolai tanárként, társadalmi munkában szerkesztette Kunfalvi Rezső a fizikai rovatot. Munkájában tehetséges egyetemisták segítettek, részben olyanok, akiket még középiskolában tanított, onnan kerültek egyetemre. 1965-től 1975-ig azután már teljes állásban végezte ezt a munkát. *Staar Gyulának* így beszélt az indulásról:

„Igen, a lapszerkesztés új horizontot nyitott. Úgy éreztem, megtaláltam azt a területet, ahol még a legtöbbet teljesíthetek. Jó dolog tehetséges tanulókkal együtt dolgozni, a folyóirat erre széles területet nyitott. Osztályaim, szakköreim határai országossá tágultak. Alkalmam nyílt középiskoláink tehetséges fiataljaira hatni, feladatokon, kísérleti pályázatokon keresztül elérni őket, de közvetlenül is. Volt diákjaim és az egyetemi hallgatók közül kiválasztottam a legjobbakat, akik ebben a munkában segítettek: elbírálták, osztályozták a beérkező pályázatokat, elkísértek vidéki útjaimra, ahol a diákoknak előadásokat, bemutatókat, foglalkozásokat tartottunk, igyekeztünk magasabb nézőpontból bemutatni a középiskolai fizikát. Néhány éven belül 30-40 vidéki helységet kerestünk fel a mi kis „vándorzenekarunkkal”. *Chatel Péter, Tichy Géza, Major János, Gnädig Péter, Mihály László* és sokan mások tartoznak ehhez a csoporthoz, nekik is jót tett, hogy a fizikát nemcsak hallgatták az egyetemen, hanem továbbadni is megtanulták.”

A „fizikai rovat” kifejezés megőrződött azok emlékezetében, akik az indulást követő első évtizedben voltak a Lapok fizikapéldáinak megoldói, olykor kitalálói. Pedig ma már újra Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok a folyóirat neve, adózva ezzel mind Faragó Andor, mind az *Eötvös Loránd* által alapított Matematikai és Fizikai Társulat emlékének. Lehet, hogy eljön egyszer majd az idő, amikor a két társulat újra egyesülni fog? Nemcsak Eötvös Loránd és Faragó Andor örülne ennek, de bizonyára Kunfalvi Rezső és Vermes Miklós is, és lehet, hogy sok mai matematika

¹ Az írás megjelent a *Fizikai Szemle* 2009/12. számában.

és fizika szakos tanár is.

A félszázados jubileum csendes megünneplésével emlékezzünk e nagyszerű tanárookra.